Panel 1
Çocuk ve Spor: Doğru Yetenek Modeli mi ?

Prof.Dr. Caner Açıkada
Hacettepe Üniversitesi
Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu
Beytepe, 06800, Ankara
acikada@hacettepe.edu.tr
www.sbt.hacettepe.edu.tr

Sporda başarının en önemli kriterlerinden birisinin ilgili spor dalında yetenekli sporcu adaylarının seçimi, yönlendirilmesi ve geliştirilmesi olduğu çok uzun yıllardır bilinen ve üzerinde önemle durulan konulardan birisidir. Ancak, "yetenek modelinin" kendisi "uzun süreli sporcu eğitimi programı" içerisinde özel bir bölümü oluşturmaktadır. Bu nedenle yetenekli sporcuyu "seçmek" kavramı tüm program içerisinde çok küçük bir yer tutmaktadır. Bu açıklamadan anlaşılacağı gibi "yetenek seçimi" önemli bir aşama olmakla birlikte yeteneğin arzulanan sporcu potansiyelinin kazanılmasında bir aşama olarak görülmelidir. Bu nedenle uzun süreli sporcu yetiştirme programının her aşaması ve her aşamasına ait gerekli alt yapı çok yönlü organizasyon ve yapılanmayı gerektirmektedir.

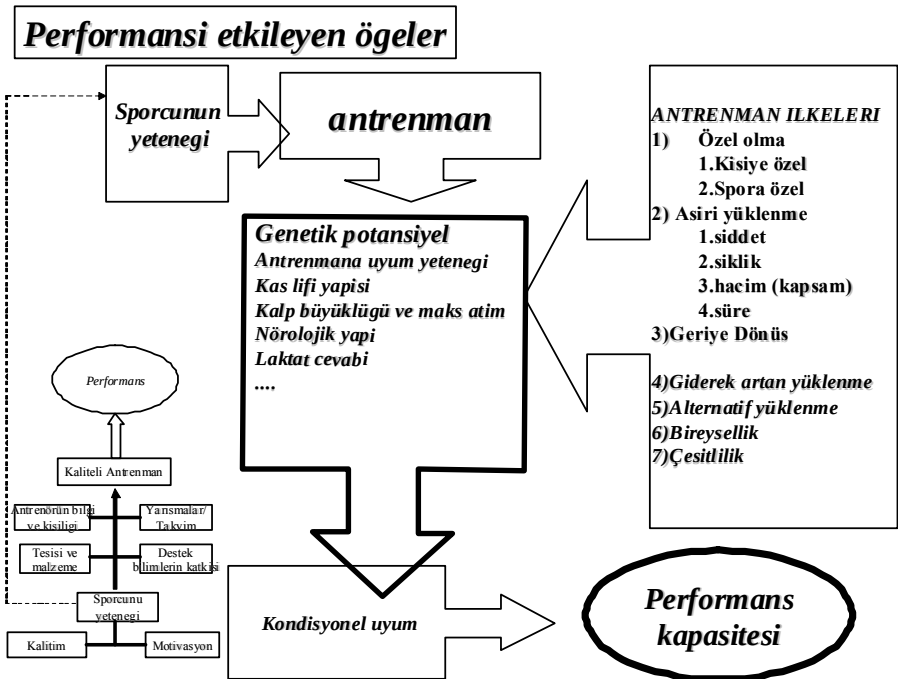

Uzun süreli sporcu eğitim programının yetenek seçme, yönlendirme ve geliştirme aşamalarının her birisi en az diğer kadar önemlidir. Buradan hareketle, ilk aşama olan "yetenek seçimi"; yetenek adayının "yetenekli" olduğundan emin olunması gereken bir spor eğitimi ve spor modeli yapılanmasını gerektirir. Bu aşamada seçmenin çok değişik spor eğitimi yaklaşımı ve değerlendirmesi içerisinde olması gerekir. Yetenek olarak seçilen sporcu adayının yeteneğinden emin olunması gerekir. Bunun için her spor dalının yetenek adayının antrenman gelişimi ve performans değerlendirmesini yapabildiği bir normatif kriterine gereksinimi vardır. Yetenek okulları adı altında ülkemizde yapılandırılan "Sporcu Eğitim Merkezleri"ne alınan yetenek adaylarından, "yetenekli" olduklarından emin olunması gerekir. Bu konuda yapılan çalışmalar, bir adayın yetenek olup olmadığının anlaşılmasının 3 ile 5 yıl arasında antrenman süreci, değerlendirme ve eleme sistemine dayalı olduğunu göstermiştir. Belli bir spor dalı için yetenek olarak belirlenen adayların "yönlendirme" aşamasında yeni bir programa alınmaları gerektiği ve bunun için eğitici, antrenör, tesis, yarışma, takip ve değerlendirme gibi iyi organize olmuş bir eğitim programının zorunlu olduğu bilinmektedir.

Bu aşamada yetenek adayının ilgili spor dalında uzmanlaşmış uzman antrenörlerle çalışması, spor dalının incelikleriyle ilgili beceri, teknik, taktik ve diğer detay antrenmana alınmaları zorunludur. Bu süre içerisinde, antrenman ve performans gelişimleri dünya normatifleri ile karşılaştırılmalı; değerlendirme, seçme ve yönlendirme her aşamada tekrar edilmelidir. "Geliştirme" ise yeteneğin ortaya çıktığı ve dünya normatifleriyle uyumlu bir sporcu potansiyelinin olup olmadığının kontrol edildiği, spor dalının yoğun antrenman ve yarışma yapısının ele alındığı bir aşamadır. Bu aşama da uzmanlaşmış bir eğitici ve antrenör kadrosu yanı sıra; iyi planlanmış antrenman ve yarışma takvimi gerektirir. Bu aşamada sporcu adayları dünya normatifleri dikkate alınarak yakın takibe alınır ve değerlendirmeleri yapılır. Bu kural ve ilkeler içerisinde birçok ülke "uzun süreli sporcu eğitim programları"nı ve "yetenek modelleri"ni kendi sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısına uygun olarak; seçtikleri sporcu adaylarının eğitim ve diğer gereksinimlerini dikkate alarak geliştirmektedirler. Bu nedenle, her ülkenin farklı bir program ve modeli bulunmaktadır. Ülkemizde de sınırlı sayıda spor dalında 1994 yılından bu yana "Sporcu Eğitim Merkezleri" projesi kapsamında; 7 spor dalında (Atletizm, cimnastik, güreş, kayak, halter, boks ve judo), 31 ilde 56 spor okulu programı faaliyet göstermektedir (GSGM, 2008). Bu proje kapsamında 2008 verilerine göre 376'sı gündüzlü, 875'i yatılı olmak üzere toplam 1251 yetenekli kabul edilen sporcu adayı eğitilmektedir. Ancak, 2008 Pekin Olimpiyat Oyunlarına katılan olimpik takıma baktığımızda; sporcu eğitim merkezlerinden olimpik takımlarda yer alan yalnız iki sporcu (Güreş ve Atletizm) yer aldıkları, onların da madalya sıralamasına giremedikleri görülmektedir. Avustralya'nın 2000 Sydney Olimpiyat Oyunları için geliştirdiği projede 1000 sporcu adayı üzerinden bir model uygulanmış ve bu modelle çok sayıda madalya kazanılmıştı.

SPOR BRANSLARINA GÖRE SPORCU EGITIM MERKEZI VE SPORCU SAYISI

Spor Bransi	Sporcu Egitim Merkezi Sayisi	Sporcu Sayisi		
		Gündüz	Yatili	Toplam
GÜRES	26	73	670	743
ATLETIZM	13	87	130	217
JUDO	6	127	15	142
CIMNASTIK	3	43	28	71
KAYAK	3	9	25	34
HALTER	4	20	7	27
BOKS	1	17	-	17
TOPLAM	**56**	**376**	**875**	**1251**

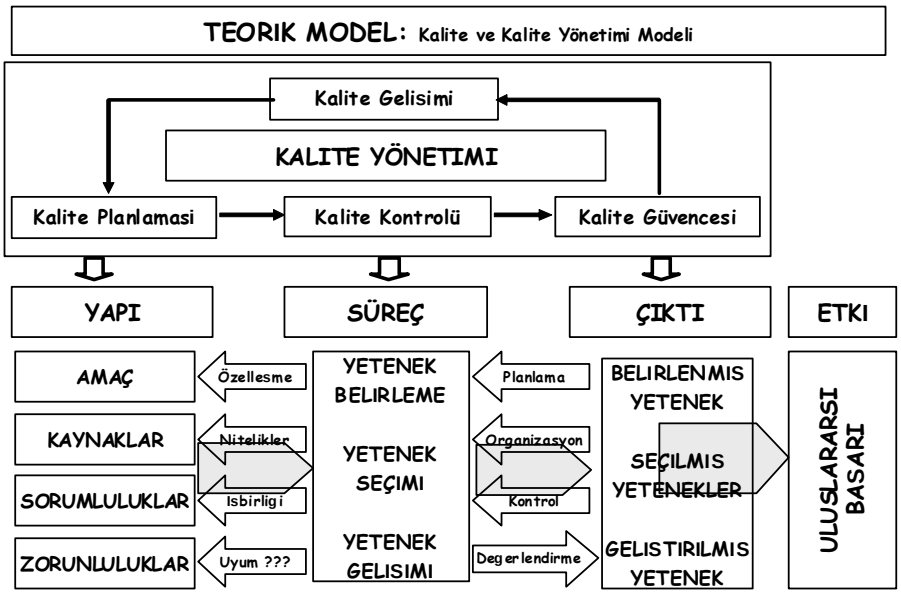

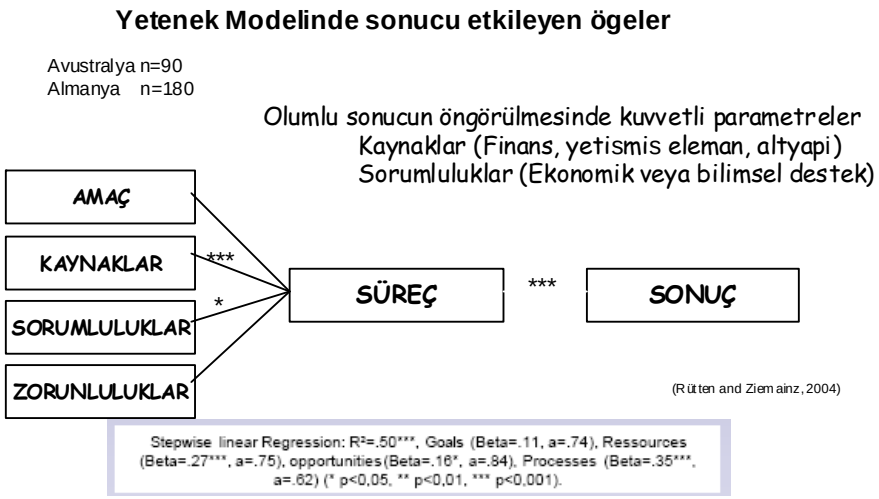

Rütten ve Ziemainz'in (2004) yaptıkları çok kapsamlı bir çalışmada uzun süreli sporcu eğitim programı ve yetenek modelini bir "kalite yönetimi" olarak ifade ederler. Bu yapıda önemli çıktı "uluslar arası başarı"dır. Çok sayıda uluslar arası başarılı sporcu eğitiminde "kalite planlaması", "kalite kontrolü" ve "kalite güvencesi" kavramlarının yapılandırılmasının önemli olduğunu vurgularlar. Başarıya ulaşmada en önemli parametrelerin ne olduğu ve sonucu hangi parametrelerin etkilediği konusunda yaptıkları analizde; sunucu en çok etkileyen parametrelerin finans, yetişmiş eleman, altyapı, ekonomi ve bilimsel destek programlarının olduğunu gösterirler.

Buradan hareketle; ülkemizde uygulanmakta olan "uzun süreli sporcu eğitim programı" ve "yetenek modeli" uygulamalarında modelin yürümeyen kısımlarının irdelenmesi önemlidir. Modelin seçme, yönlendirme, geliştirme aşamaları ve bu aşamalara ilişkin personel ve tesis alt yapısı; kalite yönetimi kriterleri içerisinde ele alınmalıdır.